

Өмнөх үг

Мал аж ахуйн бүтээгдхүүнд бэлчээр онцгой үүрэг гүйцэтгэдэг бөгөөд дэлхийн уур амьсгалд ч тодорхой нөлөөг үзүүлдэг. Хэдийгээр бэлчээрийн талаар олон судалгаа байгаа ч тэдгээрийн ихэнх нь уламжлалт аргаар хязгаарлагдаж бэлчээр орчны тухай цогц ойлголт, тэдгээрийн харилцан үйлчлэл, өөр хоорондоо ялгаатай процессууд түүний холбооны талаар судалгаа одоо хүртэл дутмаг байна.

Мөн зүүн хойд Азийн бэлчээр нутаг өнөөдөр төдийлөн анхаарлын төвд ороогүй байна. Энэхүү хүчин зүйлс биднийг RAISE (Зүүн хойд Азийн бэлчээрийн агаар-ус-шим мандлын харилцан үйлчлэлийн судалгаа, туршилт) судалгааны төслийг 2001-ээс 2007 он хүртэл зохион байгуулж хэрэгжүүлэх үндэслэл болж өгсөн. Төсөлд Монгол, Хятад, Солонгос, Япон улсын агаар мандал, гидрологи, геоморфологи, экологи, хөрсний шинжлэх ухааны эрдэмтэн судлаачид оролцсон юм.

Монголын талаас судалгааны голлох байгууллагаар Ус цаг уурын хүрээлэн, ЭКО Ази байгаль орчны боловсрол, судалгааны хүрээлэн тус тус ажиллаж хээрийн ажиглалт, олон улсын симпозиум зэрэг судалгаа шинжилгээний тодорхой үйл ажиллагаанд оролцож ирлээ.

2003 оны эрчимтэй ажиглалтын үе, 2006 он хүртэл үргэлжилсэн урт хугацааны тасралтгүй ажиглалт, мөн хугацааны мэдээний анализ, загварчлалын судалгааны ажил нь маш сонирхолтой үр дүнг гаргаж тавьсан бөгөөд тэдгээрийн ихэнхийг шинжлэх ухааны олон улсын сэтгүүлд мөн RAISE төслийн Гидрологийн Тусгай Дугаар болох Гидрологийн сэтгүүлд (2007 оны дугаар 1, 333 дугаар боть) хэвлэн нийтэлсэн (хэвлэгдсэн өгүүлэлийн жагсаалтын харна уу) болно. Гэвч эдгээр өгүүллэгүүд шинжлэх ухааны тодорхой салбарынханд зориулагдсан ба бусад салбарын эрдэмтэн судлаачид магадгүй бүрэн дүүрэн ойлгоход төвөгтэй байх талтай. Уг асуудлыг шийдэхэд тус нэмэр болох зорилгоор дээрхи өгүүллэгийг хураангуйлан нэг хуудсанд гол санааг багтаан жижиг товхимол болгон та бүхэнд толилуулж байна. Мөн Монгол, Япон, Англи хэлнээ хэвлэгдэж байгаа нь уншигчид хялбар байж шинжлэх ухааны судалгааны тодорхой үр дүнг сонирхож ойлгох нэг үүд хаалга болно. Мэдээж эдгээр хүмүүс тухайн сэдвийг нарийвчлан сонирхвол өгүүллэгийн төгсгөлд жагсаасан шинжлэх ухааны эх өгүүллийг уншиж болно. Эрдэмтэн судлаачид, судлаач бус хүмүүс, Монголд амьдарч байгаа хүмүүс, гадаадад амьдарч буй Монголыг сонирхож байгаа хүмүүсийн хоорондох харилцаа холбоонд тус нэмэр болно гэж найдаж байна.

Эцэст нь энэхүү товхимолыг гаргахад хувь нэмрээ оруулсан хүмүүс болон RAISE төслийнхөнд баярласан, талархсанаа илэрхийлэхийг хүсэж байна. Ялангуяа төслийн судалгааны группын үйл ажиллгааг зохицуулахад толгойлох үүрэг гүйцэтгэсэн

Жэй.Асанума, М.Цужимура, С.Марико (Цукубагийн их сургууль), М.Лию (Нагокагийн технологийн их сургууль), Эйф.Кимура (Цукубагийн их сургууль), Д.Аззаяа (УЦУХ), Ц.Адьяасүрэн (Эко Ази), төслийн хамтарсан нэгжээр дамжуулан орон нутгийн дотоод үйл ажиллагааг зохицуулсан, ажиглалтын станцын хэвийн ажиллагааг хангаж явуулсан Г.Даваа, Д.Оюунбаатар (УЦУХ), К.Мушиаки, С.Масуда, CREST Гидрологийн Загварчлал ба Усны Нөөцийн Системийн бүх гишүүд болон төслийг үр ашигтай, сайн хэрэгжүүлэхэд тусламж, дэмжлэг үзүүлсэн бүх хүнд маш их баярлалаа гэж хэлэхийг хүсч байна.

Эцэст нь RAISE төслийн удирдлах үйл ажиллагаанд хувь нэмрээ оруулсан Вуай.Савагүчи талархаллаа илэрхийлье. Энэхүү судалгааг Японы Шинжлэх Ухаан Технологиос санхүүжүүлсэн бөгөөд зарим эх үүсвэр Японы Орчны Яамны Дэлхий Орчны Судалгааны Сан, ШУ-ныг хөгжүүлэх Японы нийгэмлэгийн ШУ-ны Судалгааны Буцалтгүй Тусламж, УТ судалгааны төсөл А зэргээс олгогдсон болно. Мөн TERC нь төсөлд төрөл бүрийн туслалцааг үзүүлсэн.

2007 оны 3 дугаар сарын 14-ны өдөр

Мичига Сугита

Георчны ШУ-ны Докторын Хөтөлбөр, Амьдрал ба Орчны ШУ-ны сургууль, Цукубагийн их сургууль, Цукуба, Ибараки 305-8572, Япон

Япон улсын Цукуба хотын их сургуулийн Геошинжлэх ухааны сургуулийн хэсэг эрдэмтэд болох профессор М.Сугита, доктор М.Цужимура нар 2002 онд Монгол оронд ирж Ус цаг уурын хүрээлэн, Эко-Ази дээд сургууль болон бусад холбогдох байгууллагын удирдлага, мэргэжилтнүүдтэй уулзан “Зүүн хойд Азийн агаар, ус, шим мандлын харилцан үйлчлэл» (The rangelands Atmosphere-Hydrosphere-Biosphere Interaction Study in Northeastern Asia, RAISE) сэдэвт судалгааг манай орны нутагт хийх саналыг тавин уг ажлыг гүйцэтгэх бэлтгэл шатны болон хийх боломжийн талаарх урьдчилсан судалгаа хийсэн билээ.

Дээрх сэдвийн хүрээнд Япон улсын Цукуба хотын их сургуулийн Геошинжлэх ухааны сургууль, Монгол улсын Ус цаг уурын хүрээлэн, Эко-Ази дээд сургууль 2003-2006 онд хамтын судалгааг Хэнтий нурууны өвөр хажуугийн далайн түвшнээс дээш 1750 м өндөрт орших Богд гол, Цагаан голын бэлчрээс Хэрлэн гол хэмээн нэрлэгддэг Монголын нутаг дахь урт нь 1090 км, Далай нуурт цутгадаг, Номхон далайн ай савд багтдаг [Монгол орны гадаргын ус, 1999, 1-22] Хэрлэн голын савд буюу Улаанбаатар хот

(Багануур), Хэнтий (Жаргалтхаан, Өндөрхаан, Хэрлэнбаян-Улаан, Дархан), Төв (Мөнгөнморьт) аймгийн нутаг дэвсгэр дээр ус, цаг уурын ажиглалтын сүлжээ байгуулан хамтын судалгааг амжилттай явуулж Хэрлэн голын дагуух нутагт агаар мандал, ус судлал, шим мандал, изотоп, хээрийн бүсийн экосистемийн хэмжилт, судалгаа ажил хийж судалгааны ажлын үр дүнд тулгуурлан уур амьсгал, усны эргэц, экологийн зарим асуудлыг загварчилж хэтийн чиг хандлагыг гарган, монголын мэргэжилтнүүдийн чадавхийг нэмэгдүүлэхийн тулд Япон улсын Цукуба хотын их сургуулийн Геошинжлэх ухааны сургуульд урт, богино хугацааны сургалтад хамрагдан дадлага хийж судалгааны шинэлэг арга зүй, технологи эзэмшсэний зэрэгцээ эрдэм шинжилгээний олон улсын хурал, симпозиумыг япон, монголын судлаачид хамтран Япон, Монгол оронд 5 удаа зохион байгуулж судалгааны ажлын үр дүнг тусгасан эрдэм шинжилгээний олон илтгэлүүд хэлэлцэн эрдэм шинжилгээний олон арван өгүүлэл хэвлүүлж мэргэжилтэн нар болон нийтийн хүртээл болгосон юм.

Энэхүү товхимолд дээрх сэдвийн хүрээнд гүйцэтгэсэн ажлын гол гол үр дүнг багтаан япон, монгол, англи хэл дээр хэвлүүлэн судлаачид, эрдэмтэд, мэргэжилтэн, нийтийн хүртээл болгож байна.

Судалгааны сэдэвт ажлын тодорхой хэсгийг Монгол оронд гүйцэтгэх, энэ товхимолыг хэвлүүлэх болон төсөлтэй холбоотой зохион байгуулалтын бусад олон талт ажилд Япон улсын Цукуба хотын их сургуулийн Геошинжлэх ухааны сургуулийн профессор М.Сугита ба түүний судалгааны багийн судлаачид, эрдэмтдийн оюун ухаан, нөр их хөдөлмөр шингэсэн болохыг тэмдэглэхийн ялдамд дээрх эрдэмтдэд Ус цаг уурын хүрээлэнгийн нэрийн өмнөөс болон хувиасаа гүн талархал илэрхийлж байна.

2007 оны 4 дүгээр сарын 25-ны өдөр

Долгорсүрэн Азжая

Ус цаг уурын хүрээлэний захирал, Улаанбаатар, Монгол